

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen perustamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 851/2004 muuttamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen perustamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 851/2004 muuttamisesta (U 13/2021 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- lääkintöneuvos Anni-Riitta Virolainen-Julkunen, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylijohtaja Eija Pelkonen, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- johtaja Mika Salminen, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- hallintoylilääkäri Anu Maksimow, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio antoi 11.11.2020 EU:n terveyskriisivarautumisen uudistamiseen tähtäävän laajan säädöspaketin, jota kutsutaan "Euroopan terveysunioniksi". Yksi säädöspaketin kolmesta asetusehdotuksesta koskee Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen (European Centre for Disease Prevention and Control, jäljempänä "ECDC" tai "keskus") toimeksiannon vahvistamista ja laajentamista tautiseurannan, valmiuden sekä varhaisvaroitus- ja reagoitivasteen osalta (COM(2020) 726 final).

Asetusehdotuksen tarkoituksena on luoda puitteet kansanterveydellisten hätätilanteiden ja muiden ”merkittävien tapahtumien” ehkäisemiseksi ennalta ja torjumiseksi niiden aikana. Tavoite on parantaa unionin valmiuksia reagoida nopeasti, tehokkaasti ja koordinoitusti hätätilanteisiin. ”Merkittäväällä tapahtumalla” tarkoitetaan tapahtumaa, joka todennäköisesti aiheuttaisi vakavan

Valiokunnan lausunto StVL 7/2021 vp

riskin kansanterveydelle useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa, kuten on todettu ehdotuksessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi rajat ylittävistä vakavista terveysuhkista ja päätöksen N:o 1082/2013/EU kumoamisesta (jäljempänä rajat ylittävistä terveysuhkista annettu asetusehdotus). Tällainen tapahtuma koskisi biologisen, kemiallisen, ympäristöön liittyvän tai muuta alkuperää olevan tai muun vaaratilanteen aiheuttamaa tappavaa tai muutoin vakavaa uhkaa terveydelle, mikä edellyttäisi kiireellistä koordinoitua unionin tasolla ihmisten terveyden korkeatasoisen suojelun varmistamiseksi.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston aikaisempia kantoja terveysunioniin on käsitelty E-kirjeessä E 152/2020 vp.

Valtioneuvosto kannattaa pääosin komission asetusehdotusta. Asetusehdotus ei sisällä yleistä vaikutusten arviointia, mikä hankaloittaa yksityiskohtaisten ja kansallisten vaikutusten arviointia.

Terveysunionikokonaisuuteen sisältyvillä ehdotuksilla on runsaasti yhtymäkohtia keskenään, joten niitä on hyvä käsitellä samanaikaisesti. Valtioneuvosto painottaa, että terveysunionia koskevissa ehdotuksissa on kyse pitkän tähtäimen toimista ja tulevaisuuden uhkiin varautumisesta eikä käsillä olevaan akuuttiin kriisiin vastaamisesta. Ehdotusten analysoinnin ja käsittelyn työryhmitasolla tulee tapahtua huolellisesti, ja sille tulee varata riittävä aika. Tämä on erityisen tärkeää, koska ehdotuksista ei ole tehty normaalin menettelyn mukaista vaikutusten arviointia ja jäsenmaiden konsultointia.

Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen ECDC:n toiminta on tukenut hyvin EU-yhteistyötä ja covid-19-pandemian hallintaa. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että unionin kykyä ja ECDC:n riittäviä toimintaedellytyksiä vastata kansanterveydellisiin hätätilanteisiin vahvistetaan.

Ehdotusta koskevien jatkoneuvottelujen osalta on tärkeää varmistaa, että unionin ja jäsenvaltioiden välistä toimivallanjakoa kunnioitetaan ja että ehdotuksen käsittelyssä otetaan huomioon, että terveyspalvelujen ja sairaanhoidon järjestäminen, tarjoaminen, hallinnointi sekä näihin osoitettujen voimavarojen kohdentaminen kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan asetusehdotusta olisi jatkokäsittelyssä vielä tarkistettava ja selkeytettävä niiltä osin kuin on kyse jäsenvaltioiden, ECDC:n, muiden EU-virastojen ja komission välisestä työnjaosta ja unionin elinten toimivaltuuksista.

Valtioneuvosto kannattaa tietojenvaihdon, poikkihallinnollisen yhteistyön ja koordinaation edistämistä ja tehostamista nykyisten rakenteiden puitteissa kansainvälisten terveyshätätilanteiden yhteydessä sekä kansainvälisen terveyssäännösten (IHR) ja EU-asetusten koherenttia toimeenpanoa.

Samalla on myös varmistettava tietojärjestelmien turvallisuus sekä tiedonkulun oikea-aikaisuus, avoimuus ja oikeasuhtaisuus jäsenvaltioiden tarpeiden kannalta. Tältä osin tulee välttää hallinnollisen taakan tarpeetonta lisäämistä. Terveysvirastoille (ECDC, EMA, EFSA ja uusi HERA) annettujen tehtävien tulee tukea toisiaan, ja mahdollinen päällekkäisyys on karsittava.

Valiokunnan lausunto StVL 7/2021 vp

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että uusien rakenteiden avulla vahvistetaan keskuksen mahdollisuuksia reagoida kansanterveydellisiin hätätilanteisiin. Tehtävien toteuttamisessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota jäsenmaiden tosiasiallisiin mahdollisuuksiin osallistua ja vaikuttaa hätätilanteen määrittämiseen, suositeltavista toimenpiteistä päättämiseen ja tilanteiden johtamiseen.

Ehdotusta koskevien jatkoneuvottelujen osalta on tärkeää varmistaa, että unionin ja jäsenvaltioiden välistä toimivallanjakoa kunnioitetaan ja että ehdotuksen käsittelyssä otetaan huomioon, että ensisijainen vastuu valmiussuunnittelun ja kriisivarautumisen kehittamisestä on jäsenvaltioilla itsellään ja komission toimet ovat näitä tukevia ja täydentäviä. Asetusehdotuksessa on useita lisätietoja edellyttäviä kohtia. Näitä asiakohtia ovat muun muassa kansallisiin valmiussuunnitelmiin ja niiden auditointiin liittyvät kysymykset, joita on tärkeä selvittää käsittelyn edetessä.

Valtioneuvosto korostaa, että asetusehdotuksessa esitettyjen tehtävien suhde ECDC:n nykyisiin ja pandemian aikana käynnistettyihin väliaikaisiin rakenteisiin ja tehtäviin on selvitettävä. Lisäksi olisi selvitettävä, mitkä ovat nyt luotujen rakenteiden tehtävät muissa kuin kansanterveydellisissä hätätilanteissa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä EU:n ja ECDC:n aktiivista kansainvälistä roolia terveysturvallisuudessa. Covid-19-pandemia on osoittanut kansainvälisen koordinaation ja yhteistyön merkityksen tartuntatautien torjunnassa. Valtioneuvosto tukee toimia ECDC:n kansainvälisen näkyvyyden parantamiseksi ja pitää tärkeänä, että virasto vahvistaa entisestään yhteistyötään Maailman terveysjärjestön WHO:n ja Euroopan ulkopuolisten tartuntatautivirastojen kanssa.

Valtioneuvosto tukee kokonaisturvallisuuden periaatteen mukaisesti koko yhteiskunnan ja eri hallinnonalat kattavan yhteistyön vahvistamista ja ihmisten, eläinten ja ympäristön terveyden yhteen tuovan Yhteinen terveys (One Health) -näkökulman vahvistamista.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan ja pitää hyvänä, että unionin kyky ja ECDC:n riittäviä toimintaedellytyksiä vastata kansanterveydellisiin hätätilanteisiin vahvistetaan. Ehdotuksella laajennettaisiin merkittävästi nykyisiä ECDC:n toimintaan liittyviä velvoitteita tartuntatautien seurannassa ja raportoinnissa sekä sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän valmiudessa ja varautumisessa. Valtioneuvoston tavoin valiokunta katsoo, että ehdotusta koskevien jatkoneuvottelujen osalta on tärkeää varmistaa, että unionin ja jäsenvaltioiden välistä toimivallanjakoa kunnioitetaan ja että ehdotuksen käsittelyssä otetaan huomioon, että terveyspalvelujen ja sairaanhoidon järjestäminen, tarjoaminen, hallinnointi sekä näihin osoitettujen voimavarojen kohdentaminen kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Asetusehdotuksen 3 artiklan mukaan ECDC:n tulisi jatkossa muun muassa monitoroida terveydenhuoltojärjestelmien kapasiteettia hallita tartuntatauteja sekä laatia komission tai terveysturvakomitean pyynnöstä tai omasta aloitteestaan tartuntatautien ja muiden kansanterveyteen liittyvien terveysnäkökohtien hoitoon ja hallintaan liittyviä ohjeita. ECDC velvoitettaisiin myös komission tai sen puheenjohtaman terveysturvakomitean pyynnöstä laatimaan suoraan väestölle tarkoitettuja tiedotteita, mikä nykyisin kuuluu kansallisten asiantuntijoiden ja toimivaltaisten vi-

Valiokunnan lausunto StVL 7/2021 vp

ranomaisten tehtäviin. Valiokunta katsoo, että väestöön kohdistuvan viestinnän tulisi kuulua ensisijaisesti kansallisen viranomaisen vastuulle, jotta viestinnässä voidaan ottaa huomioon maan tilanteen erityispiirteet.

Asetusehdotuksen 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden tulisi raportoida ECDC:lle nykyisen tartuntatauteja koskevan seurannan lisäksi myös valmiussuunnitelmista ja terveydenhuoltojärjestelmän kyvykkyydestä todeta, ehkäistä, vastata ja toipua tartuntatautiepidemioista. Valiokunta korostaa, että koottu aineisto muodostaisi hyvin korkean riskin tietokokonaisuuden, jonka välittämiselle tulisi luoda ehdottoman tietoturvallinen kanava.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 14.4.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Hanna Sarkkinen vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen